

TEMA

UNDER HJELMENE Nr. 1/2015

Lærlinge

Unge og nyansatte er særligt udsatte i byggefagene, og det kan man også læse direkte i ulykkesstatistikkerne. Og det er ikke fordi de unge er let-sindige, men derimod ofte fordi de får tildelt det farlige arbejde. Derfor er det oplagt at sætte ind, så både virksomhederne og de nye medarbejdere får et godt greb om en sund arbejdsmiljøkultur. Samtidig viser det sig også hurtigt, at god oplæring og introduktion kan spare virksomhederne for udgifter forårsaget af ulykker og sygedage.

Temaet i dette nummer af Under Hjelmen handler om unge og læringe på byggepladserne og i virksomhederne. Der er masser af viden at hente for mester, svend – og naturligvis også for lærlingen selv.

Arbejdsmiljøet er skam med i byggeriets erhvervsuddannelser

Torsten Lindum Poulsen er souschef i Byggeriets Uddannelser og udtrykker det således: "Arbejdsmiljø er skrevet ind i alle de relevante indholdsbeskrivelser mv. både i grundforløbet og i hovedforløbet". Han præciserer, at det gælder såvel brug af nødvendige personlige værnemidler, inddragelse af arbejdsmiljøhensyn i tilrettelæggelse og udførelse af arbejdet samt samarbejdet om arbejdsmiljøet i virksomheden og sikkerhedsorganisationen.

Også skolernes ansvar

En ting er imidlertid den formelle side af sagen, for som Torsten fortæller: "Det er jo ikke overalt, at erhvervsskolerne prioriterer undervisning i arbejdsmiljø i den praktiske undervisning lige højt, men har

deres fokus på produktkvalitet og produktionsproces – det har meget med vaner at gøre!" Torsten fastslår, at det er skolernes ansvar at engagere deres faglærere også i arbejdsmiljøspørgsmålene: "Arbejdsmiljø er en vigtig del af den faglighed, som eleverne skal lære".

Stadig for mange ulykker

Prioritering af arbejdsmiljøet kommer også til udtryk ved, at der stadig er alt for mange ulykker blandt eleverne (lærlingene). Det er imidlertid ikke bare erhvervsskolerne, der har ansvaret for det. En erhvervsuddannelse inden for bygge- og anlæg forudsætter nemlig et godt samspil mellem erhvervsskolen og den praktikvirksomhed, hvor eleven er ansat.

Torsten præciserer rollefordelingen sådan: "Erhvervsskolens primære opgave er at undervise eleverne i teori, mens den praktiske træning i at arbejde arbejdsmiljømæssigt korrekt er praktikvirksomhedens opgave." Torsten ser det derfor ikke som noget stort problem, hvis erhvervsskolerne ikke i undervisningen råder over alle former for udstyr til fx transport og montage af gipsplader, så længe faglærerne husker, at instruere eleverne grundigt i, hvordan man arbejdsmiljømæssigt korrekt anvender gipsplader – også i situationer, som ikke gennemføres på selve skoleopholdene.

Logbogen giver klarhed

Elevernes logbøger er et vigtigt redskab i dialogen mellem erhvervsskolen og praktikvirksomhed. Den skal sikre, at skolen kan blive orienteret om, hvad den enkelte elev har arbejdet med i praktikperioden, så undervisningen kan tage højde for det. I logbogen er der blandt andet oplysninger om, hvordan eleven er blevet praktisk trænet i at benytte fx personlige værnemidler, udsugning osv., og netop oplysningerne om arbejdsmiljø bliver nu forbedret, når logbogen

bliver revideret i forbindelse med den igangværende erhvervsskolereform.

Praktisk introduktion i praktikken

Praktikvirksomhederne kunne være bedre til at tage vare på elevernes læringssituationer omkring arbejdsmiljø og sikkerhed i det daglige, for som Torsten siger: "Praktisk instruktion har en helt central betydning for uddannelsesforløbet, men det er få steder, hvor virksomhederne har udpeget en særlig praktikvejleder eller lærlingekoordinator, som kan tage sig af elevernes praktikforløb".

Både 2- og 1-dages kurser

Faktisk har Byggeriets Uddannelser udviklet både et 2-dages og et 1-dages kursus rettet specielt mod praktikvejledere. Kurserne udbydes over hele landet. Alligevel er det kun ganske få virksomheder, der prioriterer at have en uddannet praktikvejleder, som vil forbedre den løbende, konstruktive dialog mellem skolen og praktikvirksomheden – også når det gælder arbejdsmiljø og sikkerhed.

Torsten anbefaler også, at praktikvirksomheden som en fast del af uddannelsen kan lade eleven følge arbejdsmiljørepræsentanten eller sikkerhedslederen, så eleven kan få et indblik i de arbejdsmiljøforhold, hun skal være opmærksom på, samt den professionelle tilgang til at arbejde med arbejdsmiljøet.

Godt arbejdsmiljø er kommet for at blive

Torsten slutter interviewet af med en opsang til både erhvervsskolerne og praktikvirksomhederne: "Husk nu på, at godt arbejdsmiljø er kommet for at blive: Hvis branchen fremover skal kunne tiltrække flere og dygtige unge til byggefagene, er det helt nødvendigt, at både branchen og uddannelserne tydeligt viser, at der er styr på arbejdsmiljøet!"

AF ANDERS KABEL

Lærlinge og unge i virksomheden – hvad skal I huske i hverdagen?

GO: Instruktion og vejledning

NO GO: Learning by doing – så-kan-han-lære-det-attitude

Hvad kan vores lærling? Som mester/svend skal du spørge ind til din lærlings/den unges kunnen og instruere i opgaven samt brug af det værktøj, som opgaven fordrer. Tag intet for givet – hellere spørge en gang for meget end en gang for lidt.

Iagttag lærlingen/den unge under arbejdet. Måske fik han ikke lige fortalt, at det var hans "rundsavsdebut"? Skrid ind med hjælp, hvis du kan se, at der er brug for det – undgå så-kan-han-lære-det-attituden!

AF PIA ENEMÆRKE BECKER

Gode spørgsmål til lærlingen før opgavens start:

- Har du brugt det her værktøj før?
- Ved du noget om de krævede værnemidler?
- Hvordan har du tænkt dig at gå til opgaven?
- Har du brug for hjælp?
- Skal jeg vise dig det?

Slut af med at repetere de almindelige sikkerhedsregler omkring brugen af det aktuelle stykke værktøj.

Gode spørgsmål til den unge medarbejder før opgavens start:

- Har du haft en lignende opgave før?
- Kender du værktøjet og de krævede værnemidler?
- Hvordan har du tænkt dig at gå til opgaven?
- Har du brug for mere hjælp?

Slut af med at repetere de almindelige sikkerhedsregler omkring brugen af det aktuelle stykke værktøj.

En lærlingekasse.

0 ulykker blandt lærlinge. Hvordan opnår vi det?

Klarhed over, hvad der undervises i på skolerne om værktøjshåndtering kunne være en vej

Efter endt skoleforløb er det endelig tid til at komme ud i virkeligheden på en byggeplads. Med i bagagen har lærlingen viden fra skoleforløbet om sit fag. Spørgsmålet er, om lærlingen også er klar til den elektriske, skærende, roterende og tunge hverdag sammen med svendene. Ved lærlingen fx hvordan en håndbrundsav eller vinkelsliber skal håndteres?

Mange spørgsmål melder sig måske ...

- Hvilke værnemidler kræves der – er det fx nok med sikkerhedsbriller?

- Hvor findes værnemidlerne i virksomheden?
- Skal emnet, der skal skæres i, fastholdes?
- Er støv farligt?
- Skal der tilsluttes en støvsuger?
- Hvordan skal tunge materialer håndteres?
- Skal jeg bare gå til den som en stærk ung mand, der ikke siger nej?
- Er det OK at bede om et teknisk hjælpemiddel?
- Hvilke tekniske hjælpemidler findes der egentlig til den enkelte opgave?

Kan virksomheden overhovedet forvente, at lærlingen har fået styr på ovennævnte spørgsmål på skolen, eller skal det læres nu, hvor lærlingen er mødt op på byggepladsen?

Selvfølgelig skal mestersvendene instruere deres lærlinge, men hvor ligger lærlingens vidensniveau efter endt skoleophold – er dette egentligt klart for enhver, eller har vi i branchen brug for en forventningsafstemning, så lærlingeulykker kan reduceres, som målet med Byggeriets 20 punkts handlingsplan 0-ulykker er?

AF PIA ENEMÆRKE BECKER

7 spørgsmål om lærlinge til virksomheden

Lærlingeansvarlig Rasmus Mortensen i HHM A/S svarer.

1 Hvordan bør en virksomhed tage imod en lærling?

Lige så professionelt som når der ansættes faglærte håndværkere. De kommer ind til samtale første dag i virksomheden, hvor vi fortæller om HHM, vores arbejdsmiljø og politikker i øvrigt samt udleverer værnemiddeltaske og lærlingekasser.

2 Hvem skal lære lærlingen om arbejdsmiljø?

Det er en fælles opgave, der skal varetages af svendene, ledelsen og skolen.

3 Hvor vigtigt er instruktion af lærlingen?

I større sjak skal formanden instruere, ellers svendene. Det er vigtigt, at det er svendene og ikke en byggeleder fx der instruerer, da svendene jo er de faglærte.

4 Er der særlige forhold, der gør sig gældende for lærlinge i en virksomhed?

Der er forskel på at være svend og lærling. Lærlingen er jo under oplæring, og det betyder større tolerance for fejl, men ellers skal de behandles ligeværdigt. En lærling skal også lære at kende sin plads i hierarkiet på byggepladsen. Det er meget anderledes end at gå i folkeskole - ikke alt er til diskussion på en byggeplads, der er regler som bare skal følges.

5 Er der arbejde, som en lærling kan udføre alene?

Lærlinge skal ikke sendes ud alene, men de kan godt arbejde selvstændigt under tilsyn af en svend på pladsen.

6 Bliver lærlinge betragtet som ligeværdige kolleger?

Hvis der arbejdes i akkord er det svært, men med andre ting i sjakket – som pauser, arbejdsopgaver etc. håber jeg svendene betragter dem som ligeværdige.

7 Må en lærling sige fra overfor opgaver – og hvornår?

Ja det må de gerne, hvis der fx er noget med sikkerheden der ser forkert ud eller der er meget gentaget arbejde, de skal ikke have den samme opgave tre uger i træk. Ellers mener jeg, de skal tage imod de opgaver, de bliver stillet.

AF PIA ENEMÆRKE BECKER

Lærlingeansvarlig i HHM A/S Rasmus Mortensen sammen med to af HHM's tømrerlærlinge, Andreas Nielsen og Mads Christian Hansen.

Arbejdsmiljøet skal bygges op rundt om lærlingen

Hvis lærlingenes arbejdsmiljø skal blive bedre, er det vigtigt at få fat i de mennesker, der arbejder rundt om lærlingene i det daglige. I hvert fald lige så vigtigt, som at snakke med lærlingene selv. Det er udgangspunktet for et projekt forankret i BAR Bygge og Anlæg, som er sat i gang for at skaffe lærlingene et bedre arbejdsmiljø.

Undersøgelser dokumenterer det klart: Det er langt farligere at være lærling og ung medarbejder i byggebranchen end at være erfaren og udlært. Derfor er konsulent Peter Røntved Andersen fra BAR Bygge og Anlæg netop i færd med at undersøge, om det kan lade sig gøre at skubbe til den uheldige statistik ved at tage fat i de mennesker, som omgiver lærlingen i det daglige:

"Fra starten har vi sigtet efter at finde de metoder, som kunne samle mestre og svende i en fælles forståelse af, at det er vigtigt at gøre noget for lærlingenes arbejdsmiljø. Og i den sammenhæng er det vigtigt, at få fundet frem til – og udviklet – nogle konkrete værktøjer, som sikrer både den praktiske tilgang og den ændring af sikkerhedskulturen, som også er nødvendig," siger Peter Røntved Andersen. "Skolerne har derfor også fået en meget vigtig rolle i vores projekt. Vi tager fat i de gode arbejdsmiljøtiltag, der allerede er på en del skoler – og så sætter vi dem yderligere i system, så de kan udbredes."

AMR for en uge

"I Næstved har vi blandt andet mødt en faglærer på grundforløbet, der har besluttet sig

for, at eleverne hver uge skal vælge to nye arbejdsmiljørepræsentanter (AMR). De nye AMR'er skal så sørge for at varetage rollen og samtidig vælge nogle fokusområder, som de vil arbejde med i løbet af ugen – fx støv, høreværn eller sikkerhedssko," siger Peter Røntved Andersen. Meningen med BAR BA-projektet er så at finde ud af, hvordan man understøtter faglærerens initiativ bedst muligt, og hvordan man sikrer, at det gode initiativ kan brede sig til andre lærere og skoler. "Konkret kunne det være ved at fremstille en

Konsulent Peter Røntved Andersen fra BAR Bygge og Anlæg.

række fortrykte skemaer, så det ville blive nemmere for andre faglærere at tage systemet i anvendelse," siger Peter Røntved Andersen.

Men der er også en lang række forhold, der kan være med til at modvirke de gode arbejdsmiljøinitiativer rundt omkring på skolerne. En af barriererne er blandt andet, at faglærerne ikke nødvendigvis måles på deres evne og lyst til at arbejde med arbejdsmiljøet. Dermed kan arbejdsmiljøet hurtigt komme til at 'hænge' på den enkelte ildsjæl af en lærer. "Men man kan også sagtens bruge skolerne til at 'fyre op' for arbejdsmiljøet, hvis man fx inddrager det som et element, der skal vurderes i forbindelse med svendepøven, eller hvis det er noget af det, der vurderes i det daglige som en del af elevernes præstationer," siger Peter Røntved Andersen.

Langt de fleste er positive

"Det ændrer dog ikke ved, at to tredjedele af skolerne er kommet i gang på et eller andet plan ifm. projektet," fortæller Peter Røntved Andersen. "Og langt hovedparten af dem er positive. Derfor skaber projektet også en række konkrete værktøjer, som kan bruges ude i virksomhederne af svende og mestre til at sikre lærlingenes arbejdsmiljø. Og samtidig opbygger det også arbejdsmiljøviden i både virksomheder og på skolen."

AF MORTEN BICHEL

Vi er unge – vi er stærke!

Når arbejdet skal fordeles i sjakket, så tager de unge det tunge arbejde, fordi de er friske og stærke – og så bliver arbejdet mest effektivt. Det er en helt naturlig del af byggepladsens kultur.

Men er det nu også særligt smart ikke at fordele det tunge arbejde mere ligeligt mellem dem, der er med i sjakket? Meget tyder på, at den belastning, som de unge udsættes for i læretiden, lægger grunden til de rygsmerter, der ofte begynder at blive kroniske, allerede når man nærmer sig 40-års alderen. Det er simpelthen, fordi man ikke er fuldt fysisk udviklet, før man er omkring 21 år. Det er derfor særligt vigtigt at passe godt på sin krop i de unge år.

Tarzan får ondt i ryggen

Men husk på, at hvor Tarzan fra junglen fik sin Jane, så får Tarzan på byggepladsen bare ondt i ryggen!

Jeppe Z. N. Ajslev er ved at afslutte et forskningsprojekt om sammenhængen mellem rygbesvær og arbejdets organisering i byggebranchen. Han fortæller: "Denne u hensigtsmæssige arbejdsdeling er et resultat af en meget gammel kultur i branchen: De ældre taler ikke åbent om deres smerter, og de unge vil gerne vise, at de kan tage fat, og det bliver de respekteret for i sjakket. De unge er derfor tvunget til at indordne sig under denne Tarzan-kultur – ellers er der ingen fremtid i sjakket."

Som eksempel fortæller Jeppe om en lærling, han havde interviewet i forbindelse med forskningsprojektet: Lærlingen var blevet tvunget til at bære nogle tunge og u håndterlige byggematerialer ind i råhuset uden tekniske hjælpemidler, selv om han havde prøvet at undslå sig, og svendene selv havde nægtet at deltage, fordi det var for tungt.

Det hører dog også med til historien, at mange unge netop vælger byggefagene, fordi de godt kan lide at bruge deres krop. Der er derfor også en klar tendens til at flere og flere unge er opmærksomme på at passe på deres krop og sørger for at være i god form, dyrker idræt, sørger for at bruge tekniske hjælpemidler, arbejder i så gode arbejdsstillinger som muligt og spiser sundt.

Der er heldigvis håb for fremtiden.

AF ANDERS KABEL

Hurtig hjælp til at tage vare på lærlinge og nyansatte

Det er ikke bare en pligt for arbejdsgiveren at tage hånd om lærlinge og nyansatte, men det er faktisk også en rigtig god investering. Fremtidens dygtige håndværkere er nemlig et resultat af god oplæring og instruktion. Derfor har Byggeriets Arbejdsmiljøbus lavet en pjece, der hurtigt giver nogle fif til oplæring, instruktion og tilsyn.

Scan koden med din mobiltelefon – og læs pjecen... eller hent den på www.bam-bus.dk

AF MORTEN BICHEL

Fire film om lærlinge

Branchearbejdsmiljørådet for Bygge og Anlæg har lavet fire film om lærlinge og arbejdsmiljø.

Du kan scanne koderne med din smartphone – og se mere om:

- God modtagekultur og instruktion
- Elevinddragelse på skolen
- Elev-APV
- Arbejdsmiljørepræsentanten på skolebænken

Erling the Lærling

Det er Videncenter for Arbejdsmiljø, der står bag kampagnen "Erling the Lærling". Du kan finde flere tegninger – samt deltage i debatten om arbejdsmiljø i byggefagene på Facebooksiden "Erling the Lærling" – eller du kan scanne koden med din smartphone.

